

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שמות

(חלק בו שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת שמות, ט"כא טבת, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שמות ב

המוחק אפילו אות אחת משבעה אלף לוקה".

דער כסף משנה⁷ איז עס מסביר: „ונראה שלא הי' בגירסת רבינו (אין גמרא)⁸ אהי' אשר אהי'"; און איז מוסיף, „בנוסחא שנדפסה בוויציאה"⁹ (פון רמב"ם) ווערט „אהי' יע גערעכנט אלס איינער פון די שבעה שמות¹⁰. און אזוי זיינען דא נאך נוסחאות פון רמב"ם¹¹ וואו „אהי' ווערט גערעכנט אלס איינער פון די שמות שאין נמחקין.

בדפוס הרמב"ם (הנפוצים) שלפנינו אָבער ווערט ניט דערמאָנט „אהי'".¹² ונראה, אשר דער בית יוסף נעמט אויך אָן די נוסחא שלפנינו (וואו דער רמב"ם דערמאָנט ניט דעם שם „אהי'") והא ראי': כּאָטש אָן ער עצמו זאָגט (אין כסף משנה) אויף דעם נוסח הנ"ל „ונוסחא נכונה היא דמני שם אהי' בכלל השבעה שמות", פונדעסטוועגן, בספרו שלאחרי הכס"מ, ובפרט שהוא להלכה¹³ (בשו"ע שלו)¹⁴ זאָגט ער „ואלו השבעה שמות

א. דער איינציקער מאָל וואָס מ'געפינט אין דער תורה אָן דער אויבערשטער ווערט אָנגערופן מיטן שם „אהי' אשר אהי'"; איז בפרשתנו (נאָכדעם ווי משה רבינו האָט געפרעגט באָם אויבערשטן² „הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", איז) „ויאמר אלקים אל משה אהי' אשר אהי' ויאמר כה תאמר לבנ"י אהי' שלחני אליכם".

אין גמרא³ ווערט „אהי' אשר אהי'"⁴ גערעכנט אלס איינער פון די „שמות שאין נמחקין".

דער רמב"ם⁵ אָבער רעכנט ניט דעם שם „אהי' אשר אהי' (אָדער „אהי' אַליין)⁶ צווישן די ז' שמות (וואָס „כל

(1) ג, יד.

(2) שם, יג.

(3) שבועות לה, סע"א. ועד"ז בירושלמי מגילה פ"א ה"ט. מס' סופרים רפ"ד*.

(4) כ"ה במקומות שבהערה הקודמת*. וכ"ה בר"ח ורא"ש (סי' כב) שבועות שם. אבל ברי"ף שבועות שם „אהי'". וכ"ה במאירי סנהדרין (נו, א) ד"ה ובמס' שבועות. רס"ג שבהערה 16.

(5) הל' יסוה"ת פ"ז ה"ב.

(6) ראה לעיל הערה 4. וראה לקמן בפנים. ולהעיר מראב"ע וחזקוני כאן ועוד (וראה גם רבותינו בעה"ת כאן): שהראשון (אהי') שם והשני (אשר אהי') פירוש השם (וכ"ה בכוזרי מאמר ד אות ג. וראה פי' קול יהודה שם ובהערה 26). וראה לקמן הערה 17, ומ"ש במו"נ שהובא לקמן ריש סעיף ה.

(*) באבות דר' פל"ג, ב: עשרה שמות של שבח נקרא הקב"ה. . אהי' אשר אהי'.

(*) אב"ל ראה להלן בירושלמי ומס' סופרים שם (ה"ב) אל"ף ה' ממאה' (הובא ברמ"א יו"ד סרע"ו סי' וראה נ"כ שם).

(7) לרמב"ם שם.

(8) וכ"ה בדק"ס שבועות שם שבב' כת"י ליתא, עיי"ש ובהערה פ שם.

(9) והוא בדפוס ויניציאה רפד ושי.

(10) וכן הביאו הלח"מ וקריית ספר לרמב"ם שם „אהי' בתוך ז' השמות.

(11) דפוס רומא לפני ר"מ וכו"כ דפוסים וכת"י — ראה שו"ת הרדב"ז (ח"ה) ללשונות הרמב"ם סי' אלף תז (לד): בדקנו בספרי הרב ז"ל כתיבת יד ונמצא כתוב בהם שם אהי' — ראה עבודת המלך לרמב"ם כאן. ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) וש"נ.

(12) וכן ליתא בדפוס קושטא רסט. וכנראה שכ"ה לרוב הנוסחאות שהיו לפני הכס"מ.

(13) ראה שד"ח כרך ט כללי הפוסקים סי"ג אות כח. וראה שם אות כט.

(14) יו"ד סרע"ו ס"ט.

בפשטות פארוואָס מ'געפינט ניט אין תנ"ך אַז דער אויבערשטער זאָל ווערן אַזוי גערופן.²¹

אויך פון דרשת הגמרא²² (געבראַכט אין רש"י²³) אויף „אהי אשר אהי“ — „א"ל הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם²⁴ בשעבוד זה ואני אהי עמכם בשעבוד מלכות“ — איז משמע, אַז דאָס איז ניט אַ שם, נאָר דערמיט זאָגט דער אויבערשטער (להיפך, אַז עס איז ניט נוגע שמו, ווייל) ער איז און וועט אַלעמאַל זיין מיט זיי — סיי כשנקרא בשם הוי' — הרחמים אָדער בשם אלקים כו' — (וע"ד ווי דער רמב"ם²⁵ טייטשט אָפּ די דרשה)²⁶.

ועפ"ז י"ל אַז דעריבער האָלט דער בית יוסף — אַז (לדעת הרמב"ם) איז „אהי אשר אהי“ ניט קיין שם.

ג. ולכאורה איז אַזוי משמע (אַז „אהי אשר אהי“ איז ניט קיין שם), אויך

(21) פי' מהרז"ו שם. וראה גם ראב"ע כאן (פסוק טו): איננו במקרא רק במקום הזה. פרדס דלקמן הערה 43.
(22) ברכות ט, ב. ועד"ז בשמו"ר שם.
(23) עה"פ.

(24) כ"ה בברכות — בלשון עבר. אבל בפרש"י „אהי עמם בצרה הזאת“ — לשון עתיד (וכבשמו"ר „אהי עמם בשעבוד זה“). וכ"ה נוסח הכ"י בדק"ם ברכות שם. והוא בהתאם לפירוש תיבת „אהי“ שבכתוב. ואכ"מ.

(25) עה"ת כאן פסוק יג: הקב"ה השיבו למה זה ישאלו לשמי אין להם צורך לרא' אחרת כו'. ע"ש.

(26) ועד"ז הוא לפי ב' ביאורים אחרונים שבאברבנאל פרשתנו כאן. ולכאורה כן משמע מתחלת דברי הכוזרי שם: וכאשר שאלו ואמר ואמרו לי מה שמו, ענהו לאמר מה להם לבקש מה שלא יוכלו להשיגו דומה למה שאמר המלאך (שופטים יג, יח) למה זה תשאל לשמי והוא פלאי (אבל ממשיך) אך אמור להם אהי, ופירושו אשר אהי והטעם הנמצא אשר אמצא להם בעת שיבקשוני כו'. וע"ש במפרשים.

— רעכנט ער ניט „אהי“, ער איז נאָר מוסיף „יש גורסין ג"כ אהי אשר אהי“¹⁵.

דאָרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס נעמט אָן דער ב"י אַז די גירסא עיקרית אין רמב"ם איז אַז „אהי“ איז ניט פון די שמות שאין נמחקין? ובפרט אַז ברוב הנוסחאות אין ש"ס ווערט „אהי אשר אהי“ גערעכנט צווישן די שמות שאין נמחקין¹⁶, און עס זיינען אויך דאָ נוסחאות אין רמב"ם וועלכע רעכענען דעם שם¹⁷, כנ"ל.

ב. לכאורה יש לומר דעם טעם בזה: דער מדרש זאָגט¹⁸ אויפן פסוק: „אמר לי הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא פעמים שאני נקרא בא"ל שדי בצבאות באלקים בה' כשאני דן את הבריות אני נקרא אלקים כו' וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא ה' כו'“, און פירט אויס „הוי אהי אשר אהי אני נקרא לפי מעשי“. ונפרש כוונת המדרש עכ"פ בדוחק¹⁹ אַז לויט דעם איז²⁰ „אהי אשר אהי“ ניט געזאָגט געוואָרן אַלס שם, נאָר עס מיינט „אני נקרא לפי מעשי“. ולפ"ז איז אויך מובן

(15) וע"פ הנסמן בשו"ע „טור“ (ובפרט באם ג"ז מהב"י) ושם הובא ביחוד עם שאר השמות (כדעת אביו הרא"ש כנ"ל) ובשו"ע מוסיף „יש גורסין“ — ה"ז מורה דלי' לא ס"ל כהטור.

(16) כדמוכח גם מזה שכ"ה גירסת הרי"ף, הר"ח והרא"ש שבוועות שם. וכ"ה לדעת הרס"ג ורב האי גאון (הובאו בס' האשכול הל' ס"ת (סי"ז)).

(17) ולהעיר שבבאור שמות קודש וחול" להרמב"ם (הועתק בתורה שלמה פרשתנו כאן אות קעט) כתב: אהי אשר אהי שתייהן משמות הקדושים שאינם נמחקים אהי שלחני גם זה (השם) קדוש.

(18) שמיר"פ ג, ו. וש"נ.
(19) כי קשה הלשון „נקרא“, ובעיקר — ההשוואה להשמות הוי', אלקים כו'.

(20) פי' מהרז"ו שם. וראה פי' מת"כ שם. ולהעיר מרבינו בחיי כאן.

מדע שיגיעוהו אליהם יאמת אצלם מציאות השם³¹.

בסגנון אחר: דער רמב"ם זאגט אַז „אהי אשר אהי“ איז ניט געמיינט זאָגן די אידן זיין שם³², נאָר „הודיעהו יתברך (צו משה) הראות אשר יתקיים בהם מציאותו אצל חכמיהם“³¹, דאָס איז דער תוכן³³ פון די ווערטער „אהי אשר אהי“³⁴.

ד. עס איז אָבער מובן אַז תירוץ זה איז אַ דוחק גדול: וויבאַלד אַז לרוב נוסחאות הש"ס איז „אהי אשר אהי“ איינער פון די שמות שאין נמחקין און אַזוי איז אויך דעת רוב הפוסקים, איז אַ דוחק גדול לאפשרי מחלוקת ומן הקצה אל הקצה – אַז לדעת מדרשי רז"ל „הנ"ל, איז ניט נאָר זיינען די ווערטער „אהי אשר אהי“ ניט פון די שמות שאין נמחקין נאָר זיי זיינען בכלל ניט אַ „שם“!

און דערפאַר איז מסתבר לומר, אַז די מדרשי רז"ל „הנ"ל זיינען ניט עוקר דעם פירוש הכתובים מפשוטם (ודורשין אַז „אהי אשר אהי“ איז ניט אַן ענטפער

פון דעם רמב"ם גופא אין מורה נבוכים²⁷: ער איז מבאר בארוכה שאלת משה „ואמרו לי מה שמו“, אַז דערמיט האָט משה ניט געמיינט פרעגן וואָס איז דעם אויבערשטנס נאָמען

(וואָרום דאָס וואָלט פאַר די אידן סייזיי ניט געווען קיין באַווייז אַז „ה' שלחני“, ווי ער איז דאָס מסביר: אויב די אידן האָבן געוואוסט דעם אויבערשטנס נאָמען איז דאָך פון משה'ס זאָגן דעם שם ניטאָ קיין רא' ואות אַז דער אויבערשטער האָט אים געשיקט – ווייל כשם ווי די אידן ווייסן שמו ית', אַזוי (ועאכ"כ) האָט עס אויך משה געקענט וויסן פון פריער; און אויב זיי האָבן ניט געוואוסט דעם אויבערשטנס שם – וועלן זיי דאָך ווידער ניט האָבן קיין רא' פון דעם וואָס משה וועט זיי זאָגן אַז דאָס איז דער שם) –

נאָר שאלתו איז – אַ רא' פאַר זיי אויף מציאות השם – „מפני שכל בני אדם אז אלא יחידים“²⁸ לא היו מרגישים במציאות השם; און אמירתו „מה שמו“ איז „לגדלו ולהדרו בספור כאלו אמר שעצמך ואמתתך לא יסכל אותה אדם“²⁹ משא"כ אין זיין „שם“ קען זיין „סכלות“ („אף שע"ד האמת סכלותם הי' על מציאותו יתעלה“³⁰)

און אויף דעם „למדהו השם אז

(27) ח"א פס"א. וראה בארוכה במפרשי התורה כאן (רמב"ן, אברבנאל, עקידה ועוד) מה שהשיגו על המו"נ שם. ואכ"מ.

(28) כ"ה הלשון במו"נ שם. ובהוצאת קאפח: פרט ליחידיים.

(29) לשון המו"נ שם קרוב לסוף הפרק (וכן הועתק בפי' שם טוב שם). ובהוצאת קאפח: לא נעלמה לשון אדם.

(30) פי' שם טוב למו"נ שם (ועד"ז הוא בפי' אפודי שם) – ע"פ המשך ל' הרמב"ם שם „ואמנם הרחיק כו" (ע"ש. ועד"ז בהוצאת קאפח).

(31) מו"נ שם. ובשינוי לשון בהוצאת קאפח.

(32) וכן משמע קצת מזה שבסוף הפרק במו"נ שם ממשיך ומבאר „וכן שם חסין . . וכן צור כו" דפשיטא שתוארים אלה אינם בכלל השמות שאינם נמחקין. ומה שאומר ע"ז „שם“ כוונתו שם התואר. וכמו ברפס"א שם „אמנם שאר השמות כדיין וצדיק וחונן ורחום ואלקים“ שכולל התוארים שהם רק כינויים (רמב"ם הל' יסוה"ת שם ה"ה) עם שם אלקים. ועד"ז הוא בכמה מקומות בהפרכים שם. וראה צפע"נ מהד"ת ב, ב. (33) להעיר גם מרבוינו בעה"ת כאן: שמה יסבור משה ששמי אהי אשר אהי ולכך . . שמה יקראוני עוד ישראל אהי וטעות יהי' בידם שהרי יש לו לקרות יהי' לעולם כו'.

(34) ראה פי' אפודי למו"נ שם: ואמר לו יתעלה שיאמר להם אהי אשר אהי ר"ל שיבאר להם במופת מציאות מחוייבת המצאתו ואז ידעו שיש אלקה בעולם.

אויף שאלת משה, "ואמרו לי מה שמו" – שמות⁴².

(כפשוטו)

וביחד עם זה זעט מען, כנ"ל, אז די אנדערע שמות רעכנט דער רמב"ם אלס שמות שאין נמחקין, און דוקא „אהי" אשר אהי" (כאָטש אויך ער, לפי הנ"ל, איז איינער פון די שמות) איז ניט פון די שמות שאין נמחקין.

ה. ויש לומר הביאור בזה⁴³:

דער רמב"ם אין מורה נבוכים דאָרט איז מפרש ומבאר „אהי" אשר אהי", וז"ל⁴⁴: וזה השם נגזר מן היה והוא המציאות. . והסוד כלו הוא בשנותו המלה בעצמה המורה על המציאות בענין התאר כו' והושם השם הראשון והוא המתואר אהי' והשם השני אשר תארו בו אהי' והוא הוא בעצמו וכאלו הוא הראה שהמתואר הוא התאר בעצמו והי' זה באור ענין שהוא נמצא לא במציאות. . הנמצא אשר הוא הנמצא⁴⁵ כלומר המחוייב המציאות.

דאָס הייסט – דער רמב"ם איז מפרש אז „אהי" אשר אהי" איז ניט א שם

נאָר זיי זיינען מוסיף על הפשט – אז „אהי" אשר אהי" איז אויך מרמז אן ענין, א ראי' במציאות הוי"י³⁵.

נאָכמער, פון דעם רמב"ם'ס רייד אין מו"נ עצמם איז מוכח אז „אהי" אשר אהי" איז דעם אויבערשטנס א שם³⁶: ער הייבט אן „וזה השם", ועוד – ער איז מפרש בפרטיות אז דער תוכן והכרח אויף מציאות האל איז אין די ווערטער „אהי" אשר אהי" און איז דאָס מבאר בהמשך צום ביאור אין שם הוי"י³⁷, ועוד – בהמשך צום ביאור אין „אהי" אשר אהי" ברענגט ער³⁸ און איז מבאר די אנדערע שמות: וכן שם י"ה. . ושד"י וכו'³⁹; און ווי ס'איז אויך משמע פון דברי הרמב"ן⁴⁰, ברענגענדיק פון מורה נבוכים שם.

ויתירה מזו: לויטן רמב"ם אין מורה נבוכים קומט אויס אז דער שם „אהי" אשר אהי" איז קרוב ומעין שם המפורש (שם הוי"י)⁴¹ – מער ווי די אנדערע

(35) וכן יש לבאר בדברי הרמב"ן בפי' דברי המדרש. וראה טור הארוך שם.

(36) ראה פי' שם טוב שם.

(37) שם ספס"פ. וראה שם פס"א בביאור שם הוי'.

(38) ספס"ג שם.

(39) ולפי"ז צ"ל (ראה לעיל הערה 32) דלצדדין קתני, דמש"כ מלת „שם" על חסין וצור (ועד"ז בנוגע לדיין צדיק חנון ורחום) פי' תוארים; ועל אדני אלקים כו' אהי' – פי' שמות.

(40) עה"פ כאן. וראה גם רבינו בחיי.

(41) ברשב"ם (פסוק טו) וחזקוני כאן משמע (וראה גם ראב"ע פסוק טו), שהוי' ואהי' הוי' שם אחד. וכן מפורש ברמב"ן (ומבואר בבחי' וטור הארוך כאן. וראה מ"ש הרמב"ן בפי' דברי הת"א (אבל בת"א שלפנינו אין גירסא זו). ולהעיר מל' הכוזרי (שבעה ע"ה 26): אהי' אפשר שיהי' מן השם הזה (היינו שם הוי').

(*) ובראב"ע שם דשניהם שמות העצם.

(42) כמפורש בדבריו בספס"ב שמפרש הטעם לזה שמבאר שם אהי' אשר אהי' בהמשך לשם הוי': למה שבוה מן העיון הדק אשר אנתנו בו ר"ל הרחקת התוארים – ראה פי' שם טוב שם. ולקמן בפנים.

(43) ראה (ע"ד הקבלה והחסידות) בביאור שם „אהי": מגיד מישרים להבי' ס"פ בראשית (מהד"ק). שערי אורה להר"י גיקטליא שער א' בתחלתו ושער יו"ד. פרס שער כ פ"אב ועסיס רמונים שם (וראה גם הנסמן בעה"ה 41). ועוד. וראה ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ וספר הערכים חב"ד (ח"א) – ערך אהי'.

(44) וראה הלשון בהוצאת קאפח.

(45) בקאפח „מצוי שלא במציאות. . המצוי אשר הוא המצוי" (ועד"ז הוא השינוי בין העתקת תיבון וקאפח לעיל שם פנ"ז). ותרגום זה נראה יותר, ועד"ז לשון הרמב"ם בריש הל' יסודי התורה. וראה „הדרן" על הרמב"ם (קה"ת, ברוקלין תשמ"ה) הערה 30.

די אַנדערע שמות⁵¹, אַזוי ווי אדני-אל אלקים אלקי צבאות זיינען מתאר (ניט די מציאות פון דעם אויבערשטן, נאָר) ווי ער ווערט נתגלה דורך זיינע כחות ופעולות (בלשון המדרש: לפי מעשי אני נקרא) – ווי ער איז שייך צו השפעה: אדני-מלשון אדנות⁵², אתה אדון לכל בריות⁵³, אלקים – „תקיף“⁵⁴ ואמין אשר לו היכולת בעליונים ובתחת-תונים, אָדער „תקיף“⁵⁵ בעל היכולת ובעל הכחות כולם⁵⁶ (ועד“ז בשאר השמות).

ואפילו שם שדי וואָס דער רמב"ם זאָגט⁵⁷ אַז ער קומט פון וואָרט „די“ „והשי״ן בענין אשר, כמו שכבר, והי' ענינו אשר די, הכוונה בזה שהוא לא יצטרך במציאות מה שהמציא ולא בהתמידו לזולתו, אבל מציאותו יתעלה מספקת בו“⁵⁸ (אַז דער אויבערשטער דאַרף צו קיינעם ניט „אַנקומען“ אויף צו ממציא זיין און שטענדיק אויפהאַלטן דאָס וואָס המציא)⁵⁹ – איז דאָס אויך ווי דער שם (שדי) באַציט זיך צו „מה

וועלכער איז מתאר אַ כח ופעולה פון דעם אויבערשטן, נאָר עס ברענגט אַרויס אַז דער „מצוי“ – פאַראַנענקייט – פון דעם אויבערשטן איז לגמרי ניט אין דעם אופן פון „מצוי“ ווי באַ נבראים: די מציאות פון אַלע נמצאים איז אַ חידוש – זיי זיינען נמצא און עס איז שייך אַז זיי זאָלן ניט זיין נמצא און נאָכמער – אַזוי איז טאַקע געווען (קודם שנמצאו מאמתת המצאו); משא״כ דעם אויבערשטן׳ס „מצוי“ איז מחוייב המציאות.

און דאָס דריקט אויס דער שם „אהי“ אשר אהי – „הנמצא אשר הוא הנמצא כלומר המחוייב המציאות“, אַ מציאות וועלכע מוז זיין, מציאות מצד עצמו⁶⁰.

און דאָס איז מוכרח (אַ ראי') מצד השכל, ווי דער רמב"ם איז ממשיך⁴⁷, וזה אשר יביא אליו המופת בהכרח שיש דבר מחוייב המציאות לא נעדר ולא יעדר. ענין המציאות⁴⁸ איז מכרח אַז עס איז דאָ אַ „מצוי“ וואָס ער איז „מחוייב“ צו זיין און עס איז ניט שייך ער זאָל ניט זיין. ובלשון הרמב"ם בספרו היד⁴⁹ „אמיתת המצאו“⁵⁰.

ו. עפ"י קומט אויס אַז עס איז פאַראַן אַ חילוק עיקרי צווישן דעם שם „אהי“ אשר אהי און די אַנדערע שמות:

- (46) בביאור ענין אהי אשר אהי שהוא מחוייב המציאות – ראה גם רלב"ג ואברבנאל פרשתנו. עיקרים מאמר ב פכ"ו. ועוד. וראה לקמן הערה 60.
- (47) במו"נ שם.
- (48) לא רק דהבריאה מוכיחה שישנו בורא.
- (49) ריש הל' יסוה"ת.
- (50) ואף שהתחלת ההלכה „יסוד היסודות ועמוד החכמות“ הוא ר"ת הוי' (שם הגדולים להחיד"א מע' רמב"ם בשם ר' דוד הנגיד נכד הרמב"ם) ולא אהי י"ל כי רצה לרמוז שם קדוש שם העצם שם המפורש (ראה גם הדרן הנ"ל הערה 36). ואכ"מ.

- (51) ראה מו"נ שם פס"א ופס"ג.
- (52) מו"נ שם פס"א. ועד"ז בטושו"ע או"ח ס"ה.
- (53) ב"ר פי"ז, ד.
- (54) שו"ע אדה"ז חאו"ח סוס"ה – וצע"ג דפסק כהטור ולא כהשו"ע (דהב"י) – ראה לקמן.
- (55) שו"ע או"ח שם.
- (56) וראה מו"נ שם רפ"ב. ח"ב פ"ו. ובפס"א שם כללו עס שם דיין צדיק רחום וחנון (כנ"ל הערה 32). „כלם הם מבוראי הכללות והגזרה“ (ראה מפרשים שם).
- (57) שם ספס"ג.
- (58) ובקאפח: שאינו זקוק בהמצאת מה שהמציא ולא בהתמדת קיומו לזולתו, אלא מציאותו יתעלה די בכך.
- (59) ולא כבהגיגה (יב, א); שאמרתי לעולם די. ובפרס (שער יט פ"א) ד"שם שדי מורה על שהוא שודד המערכות.

שים הטהורים שנקרא בהם הקב"ה⁶⁵: זייער תוכן איז צו מתאר זיין די "פעולות" און התגלות פון קדוש אני – אויבערשטן, דעריבער זיינען זיי שמות קדושים, אָפּגעטיילט פון שאר ענינים – חול.

ומובן אַז קדושה והבדלה איז שייך צווישן זאָכן וועלכע האָבן (עכ"פּ עפעס) אַ שייכות צווישן זיך⁶⁶.

לדוגמא – מ'זאָגט ניט אַז אַ סברא שכלית איז קדוש ומובדל פון אַן אבן⁶⁷.

ובמכש"כ דער שם אהי' אשר אהי', וואָס באַצט זיך צו דעם אויבערשטן ווי ער איז בפני עצמו מצד עצמו, אמיתת המציאות, לא במציאות נמצא כלל⁶⁸. איז

(65) לשון הרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ו.

(66) ראה תניא ח"ב פ"ט.

(67) כ"א בשם המושאל ובדוחק גדול.

(68) ועצ"ע – הרי עפהנ"ל שם אהי' הוא קדוש ומובדל מ' השמות, ועצ"ק קה"ק לגבי קודש. ואולי י"ל – א) דכוונת התואר שמות קדושים הוא בערך הבריאה – ולא ביניהם (שלכן אינו מחלק בין הוי' (ואד"ל לשאר השמות). ב) חילוקי מדרגות בקדושה ה'ז כאשר ישנו ערך ביניהם, ע"ד עשר קדושות שבא"י עד לקה"ק (כלים פ"א מ"ו ואילך), כהן הדיוט וכו' וכה"ג (ראה דה"א כג, יג: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים). משא"כ שם אהי' שקאי על אמיתית המציאות שאינו בסוג וגדר הנמצאים, גם לא דהארות וגילויים – כפי שמתגלה בהשמות (ראה המשך תרס"ו (ע' תלב) וסה"מ תשי"א (ע' 39 ואילך) דמש' הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"א ה"ד) "הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתו... אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו" – שולל גם מציאות האור (כי רק העצמות הוא מחוייב המציאות שמציאותו מעצמותו). ולהעיר ג"כ מהמבואר בכ"מ (ראה ד"ה שובה תרפ"ו. ד"ה צעקו תרפ"ח. ד"ה אלקי נשמה תרצ"ט) דאמיתית ענין ד"אין ערוך ד"ה הוא דוקא לגבי בחי' העצמות כי אופן מציאותו של האור הוא כאופן המציאות שבפעולות ולא כמו ענין אמיתת המצאו מה שהעצמות הוא אמיתת המציאות במציאות בלתי נמצא.

וראה פירוש (שער כ') וקס"ס רמונים שם מה דשם אהי' נהגה ד"שם אהי' אינו מורה על שום

שהמציא, זיין פעולה אין דער בריאה איז באופן "שהוא לא יצטרך במציאות מה שהמציא כו' לזולתו".

משא"כ "אהי' אשר אהי'" רעדט וועגן דער מציאות פון אויבערשטן ווי ער איז מצד עצמו ובעצמו⁶⁹. אַז ער איז "מחוייב המציאות", אמיתת המציאות, ער געפינט זיך אין אַן אופן פון "בלתי מציאות נמצא".

ז. עפ"ז איז מובן דער חילוק צווישן די אַנדערע שמות קדושים שאין נמחקים און "אהי' אשר אהי'":

דער גדר פון קדושה איז – אויסגע-טיילטקייט (קדוש ומובדל⁶¹) פון אַנדערע זאָכן, דורך זיין קשר מיט מקור הקדושה – כי קדוש אני⁶². לדוגמא: ארץ ישראל ווערט אָנגערופן ארץ הקודש, ווייל דאָס איז "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה'א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶³; דער בית המקדש – בית אשר תבנו ל'י⁶⁴, ושכנתי בתוכם⁶⁴ אַז אָרט פון גילוי שכינה.

עד"ז איז אויך בנוגע די "שמות הקדו-

(60) במהר"ל (גו"א עה"פ וגבורות ה' פכ"ה), כי שם אהי' מורה על שהוא יתברך הוי' שמאנו מתקיים הכל כמו שנמשך מן העיקר קיום הכל, משא"כ שם הוי' מורה שהוא נבדל מכל הנמצאות ולא נתלה בשום נמצא כו'. ע"ש בפרטיות. אבל במו"נ פס"ג (וכן בהמקומות שבהערה 46) מפרש רק שקאי על עצמותו שהוא נמצא לא במציאות כנ"ל בפנים. וראה גם גבורות ה' שם (קרוב לסוף הפרק), שמפרש בשם אהי' אשר אהי' "הנמצא אשר לא נודע ממנו רק שהוא היה ולפיכך נקרא שמו אהי' כלומר היה... אשר אהי' ר"ל שהוא היה פשוטה בלבד וזהו אשר אהי'".

(61) ראה תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים. ובכ"מ.

(62) שמיני יא, מד. מה. וראה קדושים יט, ב, כ.

כו.

(63) עקב יא, יב.

(64) ישע"י סו, א.

(64*) תרומה כה, ח.

איז ידועה⁷⁰ די שאלה אין דעם:
פאָרוואָס זאָל מען ניט זאָגן הלל בכל
יום? פון די ענינים אין אמירת הלל איז
צו אויסדריקן אַ שבח והודי' צום אוי-
בערשטן פאָר די נסים וואָס ער האָט
געטאָן, און דאָס איז שייך יעדער טאָג –
ווי מען זאָגט „עלי' נסיך שבכל יום
עמנו!" נאָך מער: אויך טבע גופא
באָשטייט באמת פון „נסים"⁷² רבים
מתמידים ותכופים כו".

שטייט אויף דעם דער ביאור⁷⁰, אַז
וויבאַלד „בעל הנס אינו מכיר בנסו"⁷³,
האָט דעריבער קיין אָרט ניט צו זאָגן
אויף דעם הלל – ווייל הלל איז אויף אַ
נס גלוי דוקא.

מען דאַרף אָבער הסברה: ידוע ומובן
אַז די התהוות ובריאה יש מאין איז אַ נס
און נאָך אַ פיל גרעסערער נס ווי דער נס
פון קריעת ים סוף; ווי דער אַלטער רבי
זאָגט אין תניא'⁷⁴ אַז בריאה יש מאין „היא
למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר
מקריעת ים סוף" – און וויבאַלד אַז דער
אויבערשטער איז „מחדש"⁷⁵ בכל יום תמיד
מעשה בראשית" – (בכל רגע ורגע), איז
פאָרוואָס זאָל זיין אָפגעפרעגט צו זאָגן
הלל יעדן טאָג, אָפגעבן אַ שבח והודי'
פאָר דעם נס ופלא פון „המחדש"⁷⁵ בטובו
בכל יום תמיד מע'ב? – ועאכו"כ דער
וואָס דערהערט דעם ענין?⁷⁶

- (70) יהל אור (אוה"ת לתהלים) ע' קנדה. וראה
מדרש תלפיות אות ה' ענף הלל הגדול.
(71) נוסח ברכת מודים שבשמו"ע. וראה יהל
אור שם ס"ע קנז ואילך.
(72) יהל אור שם ע' קנז מחכמי המחקר. וש"נ.
(73) נדה, לא, א.
(74) שער היחוד והאמונה פ"ב.
(75) נוסח ברכת יוצר (בתחלתה וסופה).
(76) ע"ד הנגלה אינה קושיא (כ"כ) וכמ"ש
ביהל אור שם (וראה גם מדרש תלפיות שם) „כי
ענין הלל נתקן על הנס שנראה לכל".

מצד דעם ניט שייך כלל מחלק זיין
צווישן נמצא פון קודש און נמצא פון
חול.

ח. ענין הנ"ל – אַז „אהי' אשר אהי"
איז (לויט די גירסא אין „יד" פון רמב"ם)
ניט קיין שם קדוש, שם שאינו נמחק,
ווייל ער ווייזט אויף מחוייב המציאות,
אמיתת המצאו – שפיגלט זיך עס אָפּ
בנוגע אַ (הלכה –) ענין אין הנהגת
האדם:

די גמרא זאָגט⁶⁹ „הקורא הלל בכל יום
הרי זה מחרף ומגדף", און רש"י איז דאָס
מפרש: „שנביאים הראשונים תיקנו לומר
בפרקים לשבח והודי' כו' וזה הקוראה
תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר
ומתלוצץ".

פעולה ומדה כי אם על הוראות ההעלם אבל אינו
מורה על גלוי שום דבר ולפיכך מותר להגות
אותו כי הוא מורה העלמו וסבת רוממותו" (עסיס
רמונים שם). ועפ"ז מתרץ בפרדס שם* מה דשם
בן ד' שהוא בת"ת אינו נהגה באותיותיו, ושם
אהי' נהגה, כי „אם ה' שם בן ד' נהגה באותיותיו
ה' מראה כי האצילות מושג וזה אין ראוי לרוב
העלמו ולכן אנו הוגים אותו בהיכלו כי השגת
הת"ת הוא במלכות" (פרדס שם ספ"א. וראה
בביאור יותר בפ"ב שם ועסיס רמונים שם).
ועפ"ז שם מובן החילוק בין שם אהי' לשם
הוי' (שאינו נמחק) גם לפירוש הרמב"ם בשם
המפורש (מו"נ שם פס"א).

ועצמ"ל והסברה רבה, כי: (1) הוי' נק' (גם) שם
העצם (שעד"ז בקוה"ק – מקום עצומה), (2)
עאכו"כ השם הוי' כשהוא בלי נקודות (פרדס שם
פ"א), (3) גם שם אהי' לכאורה – (ובפרט ע"פ
המדרש דאהי' – ע"פ מעשי') פועל (שעפ"ז מובנת
בפשטות נחמת בני' ע"י הודעה זו), (4) ביאר
אדה"ז דש"ש שגור בפי כל – היינו עצומה (תו"א
יד, ב. מאמרי אדה"ז: תקס"ה (ח"א) ע' יב; ענינים
ע' סח. ע. ועוד). ואכ"מ.
(69) שבת קי"ח, ב.

(* וראה מגיד מישרים שם ושאר מקומות
שבהערה 43.

אָבער בחילוק עקרי: דאָרט איז עס באַמט, אויך מצד בכח — מחזיב המציאות.

און דערפאַר, אפילו איינער וואָס דערהערט ווי די בריאה יש מאין איז אַ „פלא (גדול) יותר מקריעת ים סוף“, און ווי דאָס איז „בכל יום תמיד“ ועד“ז „בנשימה שאדם נושם“ — ווערט ניט באַ עס בפועל אַ יציאה מגדרו וטבעו צו זאָגן הלל אויף דעם — ווייל בפועל איז ניטאָ קיין שינוי, דער פועל איז תמיד במעמדו ומצבו.

י. ע"פ כהנ"ל יש לתווך בין פירוש הרמב"ם אין אהי אשר אהי מיטן פירוש הגמרא⁸¹, „אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהי עמכם בשעבוד מלכות“:

„אני הייתי עמכם בשעבוד זה“ מיינט ניט אַז ער געפינט זיך דאָרטן אין אַן אופן אַז דאָס „רירט אים ניט אָן“ — ער שטייט מובדל פון דעם שעבוד — נאָר, כביכול, דער שעבוד „רירט“ אָן דעם אויבערשטן, ווי רש"י איז מדייק „אהי עמם בצרה הזאת“, ומקרא מלא דיבר הכתוב „בכל צרתם לו צר“⁸².

און דער ענין איז מצד שכינתא ששוכנת ומתלבשת⁸³ ביז למטה מטה ביותר — ווערט שכינה (עמהם⁸⁴) בגלותא⁸⁵ — משא"כ ז"א דאצילות⁸⁶

ועד"ז קשה — מ'דאַרף זאָגן הלל בכל יום כמאמר רז"ל⁷⁷, „על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא מ"ט כל הנשמה תהלל י"ה כל הנשימה תהלל י"ה“?

ט. וי"ל הביאור אין דעם⁷⁸:

דער ענין פון אַ נס איז — אַן אויסגע-טיילטע — אויפגעהויבענע⁷⁹ — הנהגה, אין וועלכער עס ווערט אַנטפלעקט ג-טלעכקייט. ד.ה. אַז פריער — פאַר דעם (נס) איז געווען אַ מצב והנהגה וואו אלקות איז ניט בהתגלות, און דערנאָך איז געוואָרן אַ שינוי, אַז אלקות איז דאָרט נתגלה געוואָרן דורכן נס, וואָס איז למעלה מגדר הטבע.

און בשעת אַ איד דערזעט די הנהגה נסית רופט עס אַרויס ביי אים אמירת הלל, ער הויבט זיך אויף למעלה פון „וואָכעדיקייט“ און איז משבח דעם אויבערשטן.

משא"כ דער ענין פון בריאה יש מאין — אַדער נשימה שאדם נושם — איז תמיד, בפועל איז ניטאָ אַז מציאות אלו זאָלן זיין בטל — איז מצד הפועל ניט שייך אין דעם אַ שינוי והבדלה בין מצב למצב — מעין הנ"ל באהי אשר אהי⁸⁰

77) ב"ר פ"ד, ט. ועד"ז בדב"ר פ"ב, לו.

78) וראה גבורות ה' הקדמה שני. נתיבות עולם (מהר"ל) נתיב העבודה פ"ו. מדרש תלפיות שם.

79) כמש"נ (ישעי' סב, יוד. שם מט, כב): הרימו נס, ארים נסי (פרש"י יתרו כ, יז). וראה סדור מד, סע"ב. אוה"ת בשלח ד"ה ויבן. ועוד.

80) להעיר ממשנ"ת (ראה רד"ה החודש תרס"ו ובסופו. לקו"ש ח"ז ע' 153 הערה 43. וש"נ) שהתמידיות שבהנהגת הטבע שרשה מ, אהי ה' לא שנית, „אמיתית מציאותו ית" (ל' העקידה פ' בא שער לח בתחלתו) שלמעלה מכל ענין וגדר של שינוי.

81) התיווך עם פירוש המדרש באהי אשר אהי (אני נקרא לפי מעשי) מובן עפ"ש בגבורות ה' (לפירושו הנ"ל סוף הערה 60) דמסים שם „ומאחר שהוא הוי' פשוטה לכך אין לו יתברך שם קבוע רק לפי המעשה של אותה שעה. ועפ"ז מובן גם לפירוש הרמב"ם.

82) ישעי' סג, ט.

83) תניא פמ"א (נז, ב).

84) מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.

85) זח"א קנ, ב. וראה גם זח"ג צ, ב. קצו, ב. ובכ"מ.

86) עולם האחדות, כולו טוב. וראה תו"א ס"פ תרומה.

ובפרט⁸⁷ כתר איז „לא (באלף) צר“⁸⁸,
משא"כ מצד דעם שלא בערך פון דעם

— מצד „אהי' אשר אהי'“:

וי"ל אַז דאָס איז אויך וואָס דער
שם אהי' אשר אהי' איז נתגלה געוואָרן
צו משה' בעת ההתגלות אליו „בלבת
אש מתוך הסנה“⁹⁰ — ווייל די התגלות
השכינה „מתוך הסנה“ לערנט אַז
אפילו סנה⁹¹ — איז „אין“⁹² מקום פנוי
בלא שכינה“.

(משיחות ש"פ שמות וש"פ וארא תשמ"ג)

(89) וראה ל' רש"י נצבים ל, ג. לקו"ש ח"ט ע'

.183

(90) פרשתנו ג, ב.

(91) וראה פרש"י שם: מתוך הסנה ולא אילן
אחר משום עמו אנכי בצרה. וראה שמו"ר
שבהערה הבאה. תנחומא פרשתנו יד. מכילתא
דרשב"י פרשתנו ב. פדר"א רפ"מ. ועוד.

(92) שמו"ר פ"ב, ה.

די מדריגה אין אלקות וואָס איז
פאַרבונדן מיט די שמות הקדושים שאין
נמחקים — דהיינו ווי דער אור אלקי איז
מאיר דורך די שמות הקדושים — איז
מצד דעם „בלי הגבלה“ פון אלקות קען
דער אור אלקי זיך געפינען אומעטום
אויך בגלות, איז ער אָבער דאָרטן ניט
„עמכם בשעבוד“, „עמם בצרה הזאת“,
נאָר אין אַן אופן פון אָפּגעטראָגנקייט
לא צר באלף;

משא"כ „אהי' אשר אהי'“, מחוייב

(87) ראה יהל אור שבהערה הבאה ד"ל"ר בואו
הוא בז"א. ואכ"מ.

(88) ראה זח"א שם. יהל אור ע' שסא.

